

การรายงานข่าวเพื่อส่งเสริมสิทธิมนุษยชน
ของกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบาง
News Reporting to Promote the Human Rights
of People in Vulnerable Situations

อลงกรณ์ ปริวุฒิปงศ์
Alongkorn Parivudhipongs

ภาควิชาวารสารสนเทศ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพฯ 10330
Department of Journalism and Informatics, Faculty of Communication Arts, Chulalongkorn University,
Bangkok 10330 Thailand

*Corresponding Author E-mail: Alongkorn.pa@chula.ac.th

(Received: July 26, 2021; Revised: August 30, 2021; Accepted: December 1, 2021)

บทคัดย่อ

โดยทั่วไปแล้ว การรายงานข่าวเรื่องผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางไม่ใช่ประเด็นที่กองบรรณาธิการของสื่อให้ความสำคัญมากเมื่อเปรียบเทียบกับข่าวหลักประเภทอื่น การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งศึกษาการนำเสนอข่าวที่มีเนื้อหาส่งเสริมและปกป้องสิทธิมนุษยชนของกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางในประเทศไทยทั้ง 4 กลุ่ม ได้แก่ ผู้สูงอายุ บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ผู้พิการ และกลุ่มชาติพันธุ์ จากหนังสือพิมพ์กระแสหลักแนวคุณภาพ และแนวประชานิยม รวมทั้งสำนักข่าวที่เป็นสื่อออนไลน์ รวม 12 ฉบับ ซึ่งเผยแพร่ต่อสาธารณะระหว่างเดือนกรกฎาคม ถึงธันวาคม พ.ศ. 2561 รวมจำนวน 753 ข่าว

ผลการวิจัยพบว่าส่วนใหญ่แล้วกองบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์แนวคุณภาพและสื่อออนไลน์มักจะให้ความสนใจเรื่องผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางระดับสูงกว่าหนังสือพิมพ์แนวปริมาณ แต่ไม่ได้หมายความว่าหนังสือพิมพ์แนวปริมาณจะไม่ให้พื้นที่สำหรับการรายงานข่าวด้านนี้ นอกจากนี้ยังพบว่ามีการใช้แหล่งข่าวจากรัฐบาลและหน่วยงานราชการมากที่สุดเพื่อความเป็นทางการ แต่มีปัจเจกบุคคลที่เป็นตัวแทนกลุ่มเปราะบางค่อนข้างน้อย การศึกษายังพบว่าการรายงานข่าว

เรื่องสิทธิมนุษยชนนั้นมีจุดเน้นในมิติด้านสังคม - คุณภาพชีวิตสูงที่สุด ตามมาด้วย มิติด้านเศรษฐกิจ - อาชีพ และมิติด้านการเมือง - ความเป็นพลเมืองในความถี่ที่น้อยกว่า และมีทิศทางในแนวตั้งรับ (Reactive) กล่าวคือมีลักษณะเสริมแรง/ตอกย้ำมิติด้านสิทธิ สามด้านข้างต้น มากกว่าทิศทางในแนวรุก (Proactive) ที่มีลักษณะส่งเสริม/สนับสนุน หรือขับเคลื่อนมิติด้านสิทธิทั้งสามด้าน

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะว่าในการรายงานข่าวเพื่อแสดงความเคารพศักดิ์ศรี ส่งเสริมและปกป้องสิทธิมนุษยชนของกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางนั้น สื่อควร 1) ปรับฐานคิด โดยใส่เรื่อง “คุณค่าคน” ลงไปใน “คุณค่าข่าว” 2) ปรับคุณภาพ โดยเน้นเนื้อหาที่เจาะลึก และแหล่งข่าวที่หลากหลาย มากกว่ารูปแบบการนำเสนอ และ 3) เพิ่มจุดเน้นที่ครอบคลุมมิติด้านสิทธิมนุษยชนต่าง ๆ อย่างรอบด้าน

คำสำคัญ: กลุ่มคนเปราะบาง, สิทธิมนุษยชน, หนังสือพิมพ์, กรอบข่าว

Abstract

In general, news reporting regarding people in vulnerable situations is not considered a popular topic for a newsroom when compared to other types of news. This research aims to study the contents of news that promotes and protects human rights of four groups of vulnerable people in Thailand, namely the elderly, LGBTQ+, people with disabilities, and ethnic groups. Samplings were selected from 12 sources, including mainstream quality newspapers, popular newspapers, and online news agencies, which have been distributed to the public between July and December 2018, totaling 753 news.

The research illustrates that in most cases, quality newspapers and online media are more highly interested in stories of vulnerable people than do popular newspapers. But this does not mean that popular newspapers do not report this human rights aspect. In addition, it finds that news sources from government and official agencies are mainly used for formality, while fewer individual representatives of the

vulnerable group is used as news sources. The study also finds that the highest prominence on human rights coverage is emphasized on the social and quality of life dimension, followed by the economic-occupational dimension; meanwhile, political-citizenship dimension is less salient. The promotion of human rights appears in a reactive direction that reinforces or stresses on three aforementioned dimensions, rather than a proactive direction that promotes or supports those three dimensions.

The researcher suggests that to promote and protect the human rights of those in vulnerable situations, the news media should 1) adjust the journalistic convention by adding "human value" into "news value" 2) adjust quality by focusing on in-depth content and various news sources, and 3) add an emphasis on covering all dimensions of human rights.

Keywords: Vulnerable People, Human Rights, Newspapers, News Framing

บทนำ

งานวิจัยครั้งนี้ให้ความสำคัญต่อหลักคิดด้านสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานในการรายงานข่าว และการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางในข่าวหนังสือพิมพ์ เนื่องจากหลายครั้งยังปรากฏว่าการรายงานข่าวเกี่ยวกับผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางมักจะเป็นข่าวเชิงลบ เช่น เรื่องของผู้สูงอายุถูกนำเสนอมว่าเป็นภาระของสังคม เรื่องของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศมักถูกนำเสนอผ่านพฤติกรรมผิดแปลกวิบัติ ภาพของกลุ่มคนพิการจะถูกนำเสนอในฐานะผู้ไร้ความสามารถหรือมีความผิดปกติ เรื่องราวของกลุ่มคนชาติพันธุ์มักถูกผูกโยงกับยาเสพติดและความลำหลัง การที่สื่อานิยามนำเสนอข่าวในเชิงลบเกี่ยวกับกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบาง จึงก่อให้เกิดประเด็นถกเถียงกันว่าสื่อขาดความเคารพในความเป็นมนุษย์หรือไม่ เพราะในฐานะสื่อที่ได้รับความไว้วางใจจากสาธารณะให้เป็นสถาบันสำคัญในสังคม ผู้สื่อข่าวหรือไม่ว่าการรายงานข่าวข้างต้นสามารถส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ด้านลบและตอกย้ำ

ความเข้าใจผิดต่อกลุ่มคนเปราะบางเหล่านี้มีอย่างน้อยในระดับใด เข้าข่ายการละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือไม่ ทั้งนี้เพราะมนุษย์ทุกคนสมควรได้รับการยอมรับและการคุ้มครองตามปฏิญญาสากลและกติกาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนพื้นฐาน โดยปราศจากการแบ่งแยกโดยเชื้อชาติ ผิว เพศ ภาษา รวมไปถึงการนับถือและการปฏิบัติตนต่อตามหลักศาสนา และจุดยืนและการแสดงออกด้านความคิดเห็นทางการเมือง หรือสังคม ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงนำมิติเรื่องสิทธิมนุษยชนและกระบวนการรายงานข่าวมาเป็นกรอบคิดหลักที่ใช้ศึกษาการรายงานข่าวเกี่ยวกับการเคารพสิทธิมนุษยชนของกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางครั้งนี้

จากการสำรวจเบื้องต้น พบว่ายังไม่มียานวิจัยที่ศึกษาเรื่องการรายงานข่าวกับสิทธิมนุษยชนของผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางโดยเปรียบเทียบกับกลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ กลุ่มคนพิการ และกลุ่มชาติพันธุ์ ทั้ง ๆ ที่เป็นกลุ่มผู้ที่ประสบปัญหาการถูกเลือกปฏิบัติจากสังคม และถูกสร้างภาพให้เป็นภาระพึ่งพิงทางสังคม ไม่มีอำนาจทางสังคม อันเนื่องมาจากความแตกต่างและอคติจากสังคม ทั้งด้านอายุ เพศสภาพ สภาพร่างกาย และชาติพันธุ์ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาในการรายงานข่าวร่วมสมัยว่ามีลักษณะการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางตามแนวปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและกระบวนการรายงานข่าวหรือไม่ อย่างไร

การวิจัยครั้งนี้เป็นการขยายผลต่อจากการศึกษาเรื่อง “หนังสือพิมพ์ไทยกับกรอบการรายงานข่าวที่ส่งเสริมสิทธิมนุษยชนของผู้สูงอายุ” (อลงกรณ์ ปวีณพิพงค์, 2562) ซึ่งพบว่าหนังสือพิมพ์ไทยทำหน้าที่สื่อกลางที่สนับสนุนสิทธิมนุษยชนของผู้สูงอายุอย่างรอบคอบ แม้จะมีการรายงานข่าวที่เป็นการสร้างภาพลบต่อกลุ่มผู้สูงอายุในข่าวทั่วไปอยู่บ้าง แต่พบว่ามีการรายงานข่าวเฉพาะที่ส่งเสริมประเด็นสิทธิมนุษยชนโดยมีจุดเน้นที่มิติทางสังคมและทางเศรษฐกิจ มากกว่ามิติทางการเมือง ส่วนรูปแบบการนำเสนอข่าวและภาพของผู้สูงอายุจะมีลักษณะตั้งรับต่อนโยบายของรัฐ ในขณะที่ข่าวที่ใช้แหล่งข่าวจากภาคเอกชนมักจะสร้างภาพผู้สูงอายุในฐานะ “ลูกค้า” หรือ “ผู้รับบริการ” ขณะที่ประเทศไทยกำลังก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุเต็มรูปแบบ สื่อจึงถูกคาดหวังว่าจะทำหน้าที่รายงานข่าวผู้สูงอายุที่เกี่ยวข้องกับบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปบนพื้นฐานหลักสิทธิมนุษยชน

ในการศึกษาครั้งนี้ได้เพิ่มเติมการรายงานสรุปผลจากการสำรวจกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางอีกสามกลุ่ม คือกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ

กลุ่มคนพิการ และกลุ่มชาติพันธุ์ โดยเปรียบเทียบรูปแบบ ประเภท ทิศทางการนำเสนอข่าว และมีมิติด้านสิทธิมนุษยชนของกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางที่ปรากฏในข่าว และขยายผลด้วยการอภิปรายที่ครอบคลุมถึงกระบวนการหาข้อมูล (News Gathering) และกระบวนการนำเสนอข้อมูล (News Presentation) ของกลุ่มคนเปราะบางทั้ง 4 กลุ่ม โดยวิพากษ์ถึงสภาพกระบวนการรายงานข่าว การหาข้อมูลและการนำเสนอข่าว ที่บูรณาการกับหลักการรายงานข่าวและจริยธรรมอันสอดคล้องกับแนวทางการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนของกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบาง เพราะในฐานะที่สื่อเป็นต้นทางของการนำเสนอข่าวสาร การรายงานข่าวจึงถูกคาดหวังจากสาธารณะว่าจะต้องนำเสนอข่าวและประเด็นของกลุ่มที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางในสังคมไทยอย่างถูกต้อง โปร่งใส เข้าใจประเด็นอ่อนไหวที่ผูกโยงกับสิทธิมนุษยชน และคำนึงถึงผลประโยชน์ของกลุ่มที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางเป็นหลัก

คำถามการวิจัย

ก. รูปแบบและประเภทในการรายงานข่าวเกี่ยวกับกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางมีทิศทางการส่งเสริมและปกป้องสิทธิมนุษยชนหรือไม่อย่างไร

ข. แนวทางปฏิบัติที่สามารถนำไปสู่การรายงานข่าวด้วยความเคารพ ศักดิ์ศรี ส่งเสริมและปกป้องสิทธิมนุษยชนของกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางควรเป็นอย่างไร

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดที่เกี่ยวข้องสิทธิมนุษยชนของกลุ่มคนที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบาง
สิทธิมนุษยชน คือ สิทธิขั้นพื้นฐานและเสรีภาพที่มนุษย์ทุกคนมีสิทธิได้รับ เป็นข้อสรุปเพื่อการสร้างความเข้าใจเรื่องการเคารพ ส่งเสริมและปกป้องสิทธิมนุษยชน ที่ตรงประเด็นและชัดเจน เพราะชี้ให้เห็นว่ามนุษย์ทุกคนต้องได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย จารีตประเพณีอย่างสม่ำเสมอ และยุติธรรม แนวคิดนี้ได้แรงบันดาลใจจากปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) ซึ่งเป็นข้อตกลงร่วมกันในระดับนานาชาติ ในปี ค.ศ. 1948 (พ.ศ. 2491) และ

วางรากฐานทางด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศฉบับแรก ข้อที่ 1 ของปฏิญญา
ระบิวัวซ์ตเจนว่า “มนุษย์ทั้งปวงเกิดมามีอิสระและเสมอภาคกันในศักดิ์ศรีและ
สิทธิ ต่างในตน มีเหตุผลและมโนธรรม และควรปฏิบัติต่อกันด้วยจิตวิญญาณแห่ง
ภราดรภาพ” (กระทรวงการต่างประเทศ, 2551) เป็นเสมือนเสาหลักที่มนุษยชาติ
ได้ร่วมกันยอมรับว่ามนุษย์ทุกคนล้วนมีเสรี ความเท่าเทียม และมีศักดิ์ศรี จึงไม่สมควร
มีใครควรถูกเลือกปฏิบัติเพราะความแตกต่างด้านอายุ เพศ เชื้อชาติ ความเชื่อ และ
เอกลักษณ์อื่น ๆ

รัฐบาลไทยให้ความสำคัญต่อเรื่องการส่งเสริมและปกป้องสิทธิมนุษยชน
ในประเทศ ดังจะเห็นว่าในแผนยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี ครอบคลุมด้านพัฒนาและ
เสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ และด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาค
ทางสังคม ในขณะที่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 เน้นเรื่อง
ความยั่งยืนของสังคมและเศรษฐกิจและความเข้มแข็งของทรัพยากรมนุษย์ รวมถึง
แผนปฏิรูปประเทศ 11 ด้าน ที่เน้นความเท่าเทียมทางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจด้วย
และสิ่งที่เห็นเป็นรูปธรรมคือการกำหนดแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ 4 ฉบับ (พ.ศ.
2544 - ปัจจุบัน) โดยมีหลักคิดเรื่อง ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความเสมอภาค
ความเป็นสากล การไม่เลือกปฏิบัติ เป็นต้น นอกจากนี้ คณะรัฐมนตรีมีมติ
เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน พ.ศ. 2560 เห็นชอบและประกาศใช้วาระแห่งชาติ
สิทธิมนุษยชนร่วมขับเคลื่อน Thailand 4.0 เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนอีกด้วย
(กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ, 2562)

สำหรับประเทศไทยการชูประเด็นด้านสิทธิมนุษยชนปรากฏในรัฐธรรมนูญ
แห่งราชอาณาจักรไทย ในบทบัญญัติเกี่ยวกับประเด็นสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาค
มาอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามมีข้อสังเกตว่ารัฐธรรมนูญฉบับปีพุทธศักราช 2540
และ 2550 กำหนดใช้สิทธิเสรีภาพเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ แต่รัฐธรรมนูญฉบับ
ปีพุทธศักราช 2560 ที่ผลบังคับใช้มาตั้งแต่วันที่ 6 เมษายน 2560 มีการอธิบายถึง
ประเด็นสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคในหมู่ปวงชนชาวไทย ในบัญญัติไว้ใน
หมวด 3 มาตรา 25 - 49 ระบุการรับรองสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาค สิทธิและ
เสรีภาพในชีวิตและร่างกาย สิทธิส่วนบุคคลในเรื่องการแสดงออก ศาสนา เสรีภาพ
ในการเดินทางและเลือกถิ่นที่อยู่ ซึ่งครอบคลุมประชากรทุกคน รวมทั้งกลุ่มคนที่อยู่
ในสถานการณ์เปราะบาง

สำหรับประเทศไทย ข้อกำหนดคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ ว่าด้วยการกำหนดบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเป้าหมายเป็นผู้รับบริการสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2555 (ราชกิจจานุเบกษา, 2555) ได้กำหนดความหมายของกลุ่มคนที่เข้าข่ายกับสถานการณ์เปราะบางไว้ 13 หมวด ซึ่งในการวิจัยนี้จะเลือกศึกษา 4 กลุ่ม คือ กลุ่มคนสูงอายุ (หมวดที่ 3) กลุ่มคนพิการ (หมวดที่ 4) กลุ่มคนที่มีปัญหาสถานะบุคคลและกลุ่มชาติพันธุ์ (หมวดที่ 10) และกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ (หมวดที่ 13) เพราะกลุ่มอื่น อาทิ เด็ก สตรี ผู้ลี้ภัยได้รับความสนใจจากสื่อค่อนข้างมากและนักวิชาการนำมาเป็นตัวอย่างในการศึกษาอย่างสม่ำเสมอ ในขณะที่งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการรายงานข่าวด้านสิทธิมนุษยชนของ 4 กลุ่มที่เลือกมาศึกษาครั้งนี้มีจำนวนจำกัด

แนวคิดเกี่ยวกับหลักการรายงานข่าว และจริยธรรมสื่อกับการรายงานข่าวผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบาง

การกำหนดนิยามของข่าวมักจะหนีไม่พ้นคุณลักษณะที่เกี่ยวข้องกับนำเสนอข้อเท็จจริง (Fact) ตามสิ่งที่ได้รับการรายงานหรือบอกเล่าให้คนรับทราบ เป็นสิ่งที่ประชาชนสนใจ เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและมีความสำคัญ รวมถึงเป็นการรายงานเหตุการณ์ปัจจุบันอย่างรวดเร็ว ถูกต้อง เที่ยงตรง และเป็นธรรม ข่าวที่มีคุณค่าสูง มักมีทั้งความสำคัญ (Significance) และความน่าสนใจ (Interest) มาเกี่ยวข้อง (ประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ์ และ อังธิดา ลิ้มปัทมปาณี, 2547) “ความสำคัญ” หมายถึง เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและควรได้รับการรายงานนั้นมีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนจำนวนมาก ส่วน “ความน่าสนใจ” หมายถึง เหตุการณ์นั้นสามารถดึงดูดให้ประชาชนติดตาม ใครรู้ ในส่วนนี้นักข่าวจะกำหนด “คุณค่าข่าว” (News Values) จากเกณฑ์ต่าง ๆ ได้แก่ ความสดใหม่ของเหตุการณ์ ความใกล้ชิดกับผู้อ่าน ความเด่นของบุคคล/สถานที่ในข่าว ความผิดปกติ ผลกระทบต่อสาธารณะ ความขัดแย้ง ความสนใจตามปฏุนิยม ความลึกลับ/เงื่อนงำ ความก้าวหน้า รวมถึง มิติด้านเพศ เป็นต้น (นรินทร์ นำเจริญ, 2549) “คุณค่าข่าว” เหล่านี้จะช่วยในการอธิบายสาเหตุว่านักข่าวและกองบรรณาธิการมีหลักคิดอย่างไรในการเลือกนำเสนอข่าวและเน้นคุณค่าด้านใดเป็นสำคัญ

สุรสิทธิ์ วิทยารัฐ (2561) จำแนกข่าวออกเป็นสองประเภทใหญ่ ๆ คือ ข่าวหนัก (Hard News) หมายถึง เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่มีข้อมูลใหม่และมีความสำคัญต่อสาธารณชน เช่น ข่าวการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ อุตสาหกรรม การศึกษา เป็นเรื่องราวที่เข้าใจค่อนข้างยากจึงต้องอาศัยความคิดความรู้ความสนใจและต้องมีภูมิหลังเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ ส่วน ข่าวเบา (Soft News) หมายถึง เรื่องราวที่เน้นให้เกิดความบันเทิง ความสบายใจ ความสนใจเพราะเป็นข่าวที่อ่านเข้าใจง่ายและเน้นให้เกิดอารมณ์คล้อยตามมากกว่าความรู้ เช่น ข่าวอาชญากรรม ข่าวสังคม ข่าวบันเทิง ข่าวแปลก เป็นต้น

ปัจจัยสำคัญที่ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าคุณค่าข่าวก็คือการมีแนวปฏิบัติจริยธรรมสื่อในแต่ละประเทศอาจมีหลักจริยธรรมสื่อมวลชนที่แตกต่างกันในรายละเอียดตามรูปแบบสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละที่ แต่ส่วนใหญ่มีองค์ประกอบร่วมกันว่าด้วยหลักการของความจริง (Truthfulness) ความถูกต้อง (Accuracy) ความเที่ยงธรรม ภาววิสัย (Objectivity) ความเป็นกลาง (Impartiality/Non-partisan) ความยุติธรรม (Fairness) และความรับผิดชอบต่อสาธารณะ (Public Accountability) (มาลี บุญศิริพันธุ์, 2556; สุรสิทธิ์ วิทยารัฐ, 2561) เนื่องจากอาชีพการสื่อข่าว เกี่ยวข้องโดยตรงกับการได้มาซึ่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับลักษณะข้างต้นจึงจะทำให้ข่าวสารนั้น น่าสนใจ เป็นประโยชน์เพียงพอที่จะเผยแพร่ต่อสาธารณชน

ในอุตสาหกรรมหนังสือพิมพ์ก็มีการกำหนดกลไกด้านจรรยาบรรณและจริยธรรมสื่อเพื่อกำกับดูแลตนเอง (Self Regulation) ในวิชาชีพหนังสือพิมพ์ อย่างเป็นอิสระ โดยจัดตั้งสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ สภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย สมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย รวมถึงสมาคมผู้ผลิตข่าวออนไลน์ เพื่อป้องกันและป้องปรามการละเมิดสิทธิมนุษยชน ตัวอย่างเช่นสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติได้กำหนดข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ พ.ศ. 2559 ข้อ 13 ระบุว่า “หนังสือพิมพ์ต้องเสนอข่าวโดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลที่ตกเป็นข่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ต้องให้ความคุ้มครองอย่างเคร่งครัดต่อสิทธิมนุษยชนของเด็ก สตรี ผู้ด้อยโอกาส รวมทั้งต้องไม่เป็นการซ้ำเติมความทุกข์หรือโศกนาฏกรรม อันเกิดแก่เด็ก สตรี ผู้ด้อยโอกาส และผู้มีอัตลักษณ์แตกต่างในสังคม” ซึ่งจะเห็นว่า มีสาระสำคัญไม่แตกต่างจากหลักคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนที่ปรากฏในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

กระนั้นก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่าการบังคับใช้จริยธรรมื่อนั้นอยู่ในลักษณะ การขอความร่วมมือมายังองค์กรสมาชิก และเพื่อนสื่อมวลชนร่วมวิชาชีพทุกแขนง เพราะกลไกการร้องเรียนเป็นในรูปแบบการกำกับดูแลกันเอง ซึ่งไม่ได้มีการบังคับใช้ บทลงโทษจริงจัง แต่เป็นการเตือน ขอให้แก้ไข หรือขอโทษขึ้นอยู่กับระดับความรุนแรง และความเสียหาย นอกจากนี้การสื่อข่าวในยุคโลกาภิวัตน์ มักให้ความสำคัญต่อเรื่อง การแข่งขันขายข่าว ความรวดเร็ว มากกว่าการรายงานข่าวอย่างถูกต้องเหมาะสม ในหลายโอกาส การรายงานข่าวจึงมักเลือกนำเสนอผู้ที่อยู่ในสถานการณ์ประาะบาง แบบเหยื่อ เน้นความตื่นเต้นเร้าอารมณ์ การสร้างภาพเหมารวม และตอกย้ำอคติ เกี่ยวกับผู้ที่อยู่ในสถานการณ์ประาะบาง เช่น การใช้ภาษาพูดหว่านข่าว เฒ่าหัวงู เกยพิน ชาวเขาค้ายา เป็นต้น ทำให้เกิดประเด็นคำถามในการวิจัยครั้งนี้ว่าเกี่ยวกับการ ละเมิดสิทธิของผู้ที่อยู่ในสถานการณ์ประาะบาง โดยเฉพาะผู้ตกเป็นข่าว ไปจนถึง การลดทอนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลเหล่านี้หรือไม่ อย่างไร

แนวคิดเรื่องกำหนดวาระข่าวและกรอบการรายงานข่าว

ในการวิจัยครั้งนี้ การวิเคราะห์เนื้อหาข่าวเกี่ยวข้องกับแนวคิดเรื่อง “การ กำหนดวาระข่าว” (Agenda Setting) (Maxwell McCombs & Donald Shaw, 1972 และ 1993) ซึ่งเป็นกระบวนการคัดเลือกข่าวสาร โดยพิจารณาว่าข่าวใด ควรได้รับเลือกให้เป็นข่าวเด่น หรือข่าวรอง เป็นวิธีที่สื่อพยายามโน้มน้าวผู้รับสาร โดยการสร้างลำดับชั้นของข่าวและกลายเป็นการกำหนดวาระข่าวที่สำคัญ จำเป็น หรือน่าสนใจต่อสาธารณะ การกำหนดเนื้อหาข้อเท็จจริงโดยผู้สื่อข่าวจึงมีอิทธิพล อย่างมากต่อความคิดเห็น วิธีคิด และวิธีการมองโลกของผู้รับสาร สามารถสร้างและ เปลี่ยนความเข้าใจต่อเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

การกำหนดวาระข่าวสารนั้นอาจถูกมองได้ในอีกรูปแบบหนึ่ง กล่าวคือ มองผ่านการวางกรอบข่าว หรือทฤษฎีกรอบข่าว (News Framing) Tankard et al. (1991) นิยามการวางกรอบของสื่อ (Media Framing) ว่าคือการจัดระเบียบ ข่าวสารของสื่อผ่านการเลือกสรร (Selection) การเน้น (Emphasis) การเจาะจง (Exclusion) และการขยายตกแต่ง (Elaboration) de Vreese (2005) แบ่งประเภท ของกรอบข่าว (Typology of News Frames) ไว้ 2 แบบ คือ 1. แบบทั่วไป (Generic Frames) ซึ่งเป็นแนวทางที่เลือกศึกษาข่าวตามขนบวารสารศาสตร์ คุณค่าข่าว ภาวิสัย และเรื่องการเมือง เศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรมทั่วไปในความสนใจของสาธารณะ

กับ 2. แบบเฉพาะเจาะจง (Issue - Specific) ซึ่งเป็นแนวทางที่เลือกศึกษาประเด็น ข่าวเฉพาะหรือปัญหาในระดับที่ลึกซึ้ง เรื่องที่มีประเด็นอ่อนไหวสมควรได้รับการสืบสวน กรอบทั้งสองแบบช่วยอธิบายว่าข่าวถูกกำหนด และถูกสร้างภายใต้กรอบคิดแบบใด ใช้เป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ใดเพื่อโน้มน้าวให้ผู้รับสาร เห็นเหตุการณ์และเกิดโลกทัศน์แบบหนึ่งแบบใดตามกรอบที่ผู้สื่อข่าวเลือกใช้ นอกจากนี้ การวางกรอบข่าว แสดงถึงกระบวนการทำงานของสื่อข่าวในการเลือก นำเสนอเรื่องราวเฉพาะบางประเด็นแทนที่จะเป็นเรื่องจริงทั้งหมด (ซึ่งเป็นไปได้ยาก) โดยอาศัยวิธีคิดต่าง ๆ เกี่ยวข้องกับปัจจัยภายใน เช่น คุณค่าข่าว จริยธรรมสื่อ นโยบายกองบรรณาธิการกับปัจจัยภายนอก เช่น ระบบการเมืองการปกครอง การแข่งขันทางธุรกิจ โฆษณา เทคโนโลยีใหม่ กฎหมายที่เกี่ยวกับหนังสือพิมพ์ ระดับความสนใจของผู้อ่าน รวมถึงประเด็นเรื่องสิทธิมนุษยชน มาเป็นกรอบข่าว เพื่อกำหนดให้การเลือกเนื้อหาหรือวาระสำคัญตามที่ผู้สื่อข่าวต้องการ

การเลือกใช้ประเภทแหล่งข่าวก็เป็นอีกปัจจัยที่สำคัญในการกำหนดการวางกรอบข่าว แหล่งข่าวที่ถูกนักข่าวนำมาใช้อ้างอิง มีความรู้ความเชี่ยวชาญ และความน่าเชื่อถือแตกต่างกันไปในการให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวข้องกับกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบาง ดังนั้นประเภทแหล่งข่าวจะส่งผลต่อการวางกรอบข่าว เช่น การกำหนดวาระข่าวสาร ทิศทางการนำเสนอเนื้อหา รวมทั้งการสร้างภาพตัวแทนของกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางด้วย ในการศึกษาครั้งนี้จำแนกแหล่งข่าวเป็นกลุ่มต่าง ๆ ดังนี้ หน่วยงานรัฐ/ราชการ เอกชน และองค์กรต่าง ๆ กลุ่ม/สมาคม/ชมรม และปัจเจกบุคคลทั้งในและต่างประเทศ การวิเคราะห์ประเภทและข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งข่าวเหล่านี้จะช่วยให้ทราบว่าผู้ให้ข้อมูลเป็นใคร (เช่น เป็นสมาชิกกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบาง เป็นตัวแทนกลุ่ม เป็นผู้นำความเห็น เป็นผู้ปกป้องคุ้มครองสิทธิ หรือเป็นผู้รักษาผลประโยชน์แทนกลุ่ม เป็นต้น) ทั้งนี้ไม่ได้มีการบันทึกความถี่เนื่องจากวัตถุประสงค์ของการศึกษาในส่วนนี้คือดูการปรากฏของแหล่งข่าวซึ่งจะนำมาพิจารณาว่ามีทิศทางการนำเสนอข่าวในแนวตั้งรับ หรือ แนวรุกต่อไป

ดังนั้นเราจึงสามารถสรุปได้ว่า “ข่าว” ถูกสร้างขึ้นภายใต้การวางกรอบข่าว การเลือกสรรและให้น้ำหนักในการนำเสนอของสื่อมวลชน (Carter, 2013) รวมถึงการคัดเลือกแหล่งข่าว นั้นหมายความว่าหากสื่อให้ความสนใจและมองประเด็น เรื่องการส่งเสริมและปกป้องสิทธิมนุษยชนของกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบาง

เป็นวาระแห่งชาติ หรือประเด็นสำคัญ ชาวแวนนี้ก็จะได้รับการนำเสนอด้วยความถี่ บ่อยครั้ง และได้พื้นที่ในการนำเสนอมาก แต่ถ้าสื่อเห็นว่าประเด็นเฉพาะนี้ไม่ใช่ เรื่องหลักสำคัญ ก็จะไม่จัดลำดับความสำคัญให้มาปรากฏในหน้าข่าว หรือไม่กลายเป็นข่าวเด่น ข้อสังเกตอีกประการคือการสร้างกรอบที่มาจากกรอบความเข้าใจ เรื่องสิทธิมนุษยชนของกลุ่มคนเปราะบาง หรือใช้เฉพาะกรอบการรายงานข่าวแบบ เดิม ๆ ซึ่งมีมุมมองกลุ่มคนเปราะบางในเชิงลบ อาจส่งผลที่อันตรายมากเสียยิ่งไปกว่า การลำเอียงหรือการเลือกข้างอย่างชัดเจนของสื่อมวลชน เพราะการลำเอียงหรือ เลือกข้างของสื่อเป็นสิ่งที่ถูกมองออกได้โดยง่าย แต่การกำหนดกรอบข่าวนั้น เป็นการกระทำโดยอาศัยข้อมูลข้อเท็จจริงอันดูสมจริงในการนำมาวางและสร้างขึ้น จากการกำหนดของสื่อมวลชน ชาวที่ถูกเผยแพร่ นั้นจึงเป็นเพียง “ข้อเท็จจริง” หรือ “ภาพตัวแทน” ของกลุ่มเท่านั้น หาใช่ “ความจริง” ทั้งหมด

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณโดยเน้นการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ของข่าวหนังสือพิมพ์กับการนำเสนอเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเคารพส่งเสริมและปกป้องสิทธิมนุษยชนของกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบาง โดยมีรายละเอียด 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. การวิจัยเอกสาร (Document Research) เพื่อหาคำสำคัญ (Key Words) สำหรับค้นหาการรายงานข่าวของกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบาง โดยสื่อไทย และนำมาเป็นกรอบในการทำแบบวิเคราะห์เนื้อหา (Coding Sheet)
2. การค้นหาเนื้อหาจากหนังสือพิมพ์เพื่อนำมาวิเคราะห์ (Sampling Selection) โดยใช้คำสำคัญในการค้นหาข่าวเกี่ยวกับกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบาง ในหนังสือพิมพ์กระแสหลักแนวคุณภาพ 4 ฉบับ หนังสือพิมพ์กระแสหลักแนวประชานิยม 4 ฉบับ และสำนักข่าวที่เป็นสื่อออนไลน์ 4 ฉบับ ซึ่งตีพิมพ์และนำเสนอต่อสาธารณะระหว่างเดือนกรกฎาคมถึงธันวาคม พ.ศ. 2561 โดยศึกษารูปแบบ 3 ประเภท ได้แก่ 1. ข่าว (รวมข่าวปกติ ข่าวเชิงลึก และข่าวประชาสัมพันธ์) 2. บทความและสารคดีเชิงข่าว และ 3. การแสดงความคิดเห็น (บทบรรณาธิการ คอลัมน์) รวมจำนวน 753 ข่าว

ตารางที่ 1 กลุ่มตัวอย่างหนังสือพิมพ์ที่นำมาวิเคราะห์

หนังสือพิมพ์	แนวคุณภาพ	แนวประชานิยม
ฉบับตีพิมพ์	ไทยโพสต์, แนวหน้า	ข่าวสด, คมชัดลึก
ฉบับออนไลน์	มติชนออนไลน์, ผู้จัดการออนไลน์	ไทยรัฐออนไลน์, เดลินิวส์ออนไลน์
สำนักข่าวออนไลน์	เน้นสิทธิพลเมือง	เน้นเนื้อหาพร้อมสมัย
ช่องทางออนไลน์	ประชาไท, อิสรา, ไทยพับลิก้า	The Matter

หนังสือพิมพ์อาจจำแนกเป็นสองประเภทกว้าง ๆ (สุรัตน์ นุ่มนนท์, 2539 ; สุรสิทธิ์ วิทยารัฐ, 2561) ได้แก่ 1. หนังสือพิมพ์คุณภาพ (Quality Newspaper) หมายถึง หนังสือพิมพ์ที่มีเนื้อหาหนักแน่น ข่าวสารเจาะลึก และบทความแสดงความคิดเห็น ก่อให้เกิดมุมมองหลากหลาย โดยมุ่งเสนอเนื้อหาที่ประชาชนจำเป็นต้องรู้ มีผลกระทบต่อส่วนรวมและประเทศชาติ 2. หนังสือพิมพ์ประเภทประชานิยม (Popular Newspaper) หมายถึง หนังสือพิมพ์ที่มุ่งเสนอเนื้อหาที่คนทั่วไปสนใจ ใคร่รู้ จึงเน้นข่าวตื้นตื้น ปุ่กชนสนใจ และมักจะมีปริมาณการจำหน่ายสูง

3. การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยจำแนกข่าวสารที่สืบค้นมาในขั้นตอนข้างต้น (หรือ กลุ่มตัวอย่าง) โดยเริ่มต้นจาก 1. จำแนกกลุ่มตัวอย่าง เป็นการรายงานข่าวทั่วไป (Generic Reporting) เกี่ยวกับผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบาง ซึ่งเน้นเหตุการณ์ทั่วไป ไม่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับเรื่องสิทธิมนุษยชน และการรายงานข่าวเฉพาะเรื่อง (Issue - Specific Reporting) ที่เกี่ยวกับและ/หรือมีนัยการส่งเสริมและปกป้องสิทธิมนุษยชนของผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบาง สำหรับการลงรหัส จะพิจารณาการรายงานข่าวเฉพาะเรื่องเป็นสำคัญเพื่อนำมาศึกษาจุดเน้นเรื่องการส่งเสริมและปกป้องสิทธิมนุษยชนในมิติต่าง ๆ ในขณะที่การรายงานข่าวทั่วไปจะไม่มีกรลงรหัสแต่นำมานับปริมาณ และแบ่งกลุ่มเนื้อหาเพื่อศึกษาว่าที่มีทิศทางลบ หรือเป็นกลางต่อประเด็นสิทธิมนุษยชนอย่างไร

ในการสร้างและพัฒนาแบบลงรหัส (Coding Sheet) ผู้วิจัยนำเนื้อหา มาเข้ารหัสตามเอกสารและข้อมูล การออกแบบเครื่องมือวิจัย โดยกำหนดประเด็นที่ลงรหัสสำหรับ 3 หมวดคือ ก. รูปแบบการนำเสนอข่าว และแหล่งข่าวที่เกี่ยวกับผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบาง ข. ประเภทและทิศทางการนำเสนอที่มีนัยเกี่ยวกับ

สิทธิมนุษยชนของผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบาง และ ค. มิติด้านสิทธิมนุษยชน ในการนำเสนอข่าวผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงและการนำไปใช้จริงของแบบลกรหัส รวมถึงการทดสอบความเที่ยงตรงของการลกรหัสระหว่างทีมผู้ลกรหัส (Coders)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลที่ได้จากการลกรหัสจะนำมารวบรวมและแจกแจงตามประเด็นของการวิเคราะห์เนื้อหา และนำเสนอผลการวิเคราะห์ทางสถิติเชิงพรรณนาเพื่อแสดงให้เห็นถึงทิศทางและรูปแบบของสื่อไทยมีการรายงานข่าวเกี่ยวกับกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางในทิศทางที่เคารพศักดิ์ศรีและส่งเสริมและปกป้องสิทธิมนุษยชน

ผลการศึกษา

เพื่อตอบคำถามวิจัยเรื่อง ก. รูปแบบและประเภทในการรายงานข่าวเกี่ยวกับกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางมีทิศทางการส่งเสริมและปกป้องสิทธิมนุษยชน ผู้วิจัยเปรียบเทียบการรายงานข่าวเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนของกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบาง 3 ประเด็นดังต่อไปนี้

1. รูปแบบการนำเสนอข่าวและประเภทข่าวเกี่ยวกับกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบาง

ตารางที่ 2 รูปแบบการรายงานข่าวเกี่ยวกับกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบาง

กลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบาง	หนังสือพิมพ์ แนวคุณภาพ	หนังสือพิมพ์แนว ประชาชนนิยม	สำนักข่าวที่เป็น สื่อออนไลน์
ประเภทข่าว (รวม 615 เรื่อง = 81.7%)			
• กลุ่มผู้สูงอายุ	60	109	10
• กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ	35	88	18
• กลุ่มผู้พิการ	74	95	10
• กลุ่มชาติพันธุ์	47	66	3
รวม	216	358	41
ประเภทบทความและสารคดี (รวม 94 เรื่อง = 12.5%)			
• กลุ่มผู้สูงอายุ	24	11	3
• กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ	13	9	6
• กลุ่มผู้พิการ	8	4	3
• กลุ่มชาติพันธุ์	8	4	1
รวม	53	28	13
ประเภทการแสดงความคิดเห็น (รวม 44 เรื่อง = 5.8%)			
• กลุ่มผู้สูงอายุ	12	3	-
• กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ	3	4	-
• กลุ่มผู้พิการ	10	6	-
• กลุ่มชาติพันธุ์	4	2	-
รวม	29	15	-
รวมทุกประเภท (753 ข่าว)	298 (39.58%)	401 (53.25%)	54 (7.17%)

จากการเก็บกลุ่มตัวอย่างจำนวน 753 ชาว เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษารั้งนี้ พบว่ารายงานข่าวที่น่าเสนอเรื่องราวและประเด็นของผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางในรูปแบบข่าว ข่าวปกติ ข่าวเจาะลึก ข่าวประชาสัมพันธ์ รวม 615 เรื่อง (81.7%) รูปแบบบทความและสารคดี รวม 94 เรื่อง (12.5%) และรูปแบบการแสดงความคิดเห็นรวม 44 เรื่อง (5.8%) แสดงให้เห็นว่าสื่อทั้งสามประเภทคือ หนังสือพิมพ์แนวคุณภาพ หนังสือพิมพ์แนวประชานิยม สำนักข่าวที่เป็นสื่อออนไลน์ นิยมให้พื้นที่การสื่อสารรูปแบบ “ข่าว” สำหรับผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางตามลักษณะเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นสดใหม่ เน้นการให้ข้อเท็จจริง สาระสำคัญเกี่ยวกับการเกิดขึ้นของเหตุการณ์บางอย่างหรือเรื่องที่ควรให้ความสนใจ การนำเสนอในรูปแบบข่าวมีข้อดีคือเหตุการณ์ถูกนำเสนออย่างทันสถานการณ์ มีการผูกโยงกับกระแสในสังคม เช่น การเตรียมความพร้อมผู้สูงอายุสำหรับเศรษฐกิจสำหรับสังคมสูงวัย พระราชบัญญัติชีวิตคู่และการแต่งงานของเพศทางเลือก กีฬาพาราลิมปิกสำหรับผู้พิการ การร้องเรียนของกลุ่มชาติพันธุ์ กรณีการเสียชีวิตของผู้นำจิตวิญญาณ (ปู่คออี้) การเลือกตั้งกับการมีส่วนร่วมของตัวแทนกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบาง เป็นต้น ทั้งหมดล้วนแล้วแต่เป็นการเลือกประเด็นของผู้สื่อข่าวซึ่งพิจารณาแล้วว่าเป็นเหตุการณ์มีผลกระทบหรือมีอิทธิพลต่อคนหมู่มากในชุมชนหรือสังคม โดยมีสมาชิกของกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

อย่างไรก็ดี การนำเสนอข่าวกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางในรูปแบบของบทความ สารคดี (รวมทั้งข่าวเชิงลึก) มีปริมาณน้อยแต่เน้นที่คุณภาพมากกว่า เมื่อพิจารณาจากความยาวของเนื้อหาและพื้นที่ในหนังสือพิมพ์ที่ปรากฏ แสดงให้เห็นว่าการใช้รูปแบบบทความ/สารคดี และข่าวเชิงลึก นักข่าวจะสามารถเจาะประเด็นเรื่องสิทธิมนุษยชนของผู้สูงอายุได้มากกว่าข่าวปกติ ส่วนรูปแบบการแสดงความคิดเห็นแม้จะมีปริมาณน้อย แต่ยังคงแสดงให้เห็นว่ายังได้พื้นที่ในการนำเสนอข่าวกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางอยู่บ้าง นอกจากนี้ ยังจะเห็นว่าว่าส่วนใหญ่แล้วกองบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์แนวคุณภาพและสื่อออนไลน์มักจะให้ความสนใจกับเรื่องราวสิทธิผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางเป็นพิเศษ แต่ไม่ได้หมายความว่าหนังสือพิมพ์แนวปริมาณจะไม่ให้ความสำคัญ เพราะจะเห็นว่า มีบทความ/สารคดี และการแสดงความคิดเห็นในหนังสือพิมพ์แนวปริมาณที่น่าเสนอข่าวกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางอยู่บ้าง

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ยังพบว่าแหล่งข่าวสำคัญในการรายงานข่าว กลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางมีหลากหลายสะท้อนความสลับซับซ้อนของ ประเด็นที่ยังผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในสังคมให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพูดถึงปัญหา และความอ่อนไหวเกี่ยวกับกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางและสิทธิที่เกี่ยวข้อง แต่พบว่ามีการใช้แหล่งข่าวจากรัฐบาลและหน่วยงานราชการมากที่สุด โดยเฉพาะ หน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบด้านการเมืองการปกครอง ด้านสังคมและการพัฒนา มนุษย์ ด้านเศรษฐกิจและการเงิน ด้านสุขภาพ ด้านการศึกษา ซึ่งชี้ให้เห็นว่า รัฐบาลในฐานะที่เป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญและมีความเป็นทางการที่เชื่อถือได้ ใช้ ในการหาข้อมูล นอกจากนี้ยังมีกลุ่มเอกชน และกลุ่ม/สมาคมที่ดูแลรับผิดชอบ เรื่องสิทธิ กรณีนี้ยกเว้นการรายงานข่าวเกี่ยวกับบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ที่ส่วนใหญ่จะใช้ปัจเจกบุคคลหรือตัวแทนกลุ่มที่เป็นที่รู้จักเป็นแหล่งข่าวสำคัญ ในการนำเสนอข่าวโดยเฉพาะเรื่องสิทธิ แหล่งข่าวที่เป็นปัจเจกบุคคลช่วยระบุ ตัวผู้ให้ข่าวและสะท้อนเสียงของกลุ่มช่วยให้เห็นประเด็นของบุคคลที่มีความหลากหลาย ทางเพศในฐานะผู้ประสบปัญหา หรือผู้เห็นปัญหาและโอกาสการขับเคลื่อน สิทธิมนุษยชนได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

โดยสรุปตามแนวปฏิบัติของการสื่อข่าวนั้น พบว่าการที่สื่อหนังสือพิมพ์ นำเสนอเรื่องเฉพาะที่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนของผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบาง ในรูปแบบข่าวเชิงลึก และบทความ/สารคดี แสดงว่าบรรณาธิการและผู้สื่อข่าว พิจารณาแล้วว่า เรื่องเหล่านั้นสมควรได้รับพื้นที่ในการรายงานข่าวโดยมีรายละเอียด เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับประเด็นที่นำเสนอได้ลึกซึ้งกว่าการนำเสนอแบบ รายงานข่าวทั่วไป ดังที่ผลการวิจัยพบว่าหนังสือพิมพ์แนวคุณภาพให้ความสนใจ เกี่ยวกับเรื่องผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางค่อนข้างมากจึงให้พื้นที่ประเภท บทความ/สารคดี และข่าวเชิงลึก ค่อนข้างมากกว่าหนังสือพิมพ์แนวอื่น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับสัดส่วนข่าวของการนำเสนอประเด็นผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบาง โดยสำนักข่าวออนไลน์ที่เลือกนำเสนอรูปแบบข่าวเชิงลึก และบทความ/สารคดี เรื่องผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางเป็นหลักด้วยเช่นกัน

2. ประเภทการรายงานข่าวและทิศทางการนำเสนอข่าวกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณืประะบาง

ตารางที่ 3 ประเภทการรายงานข่าวและทิศทางการนำเสนอข่าวกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณืประะบาง

ทิศทาง	การรายงานข่าวทั่วไปเกี่ยวข้องกับกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณืประะบาง				การรายงานข่าวเฉพาะเรื่องเกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชน	
	ทิศทางที่เป็นกลาง		ทิศทางที่เป็นลบ		ทิศทางที่เป็นบวก	
ลักษณะเด่น/จุดเน้น	ให้ข้อมูล	ปลุณชนสนใจ	ปลุกเร้าอารมณ์	สร้างความอื้อฉาว	เสริมแรง/ตอกย้ำ	ส่งเสริม/สนับสนุน
● กลุ่มผู้สูงอายุ	48	19	39	55	42	29
● กลุ่มบุคคลที่มีหลากหลายทางเพศ	24	19	37	26	36	34
● กลุ่มผู้พิการ	52	14	79	26	28	11
● กลุ่มชาติพันธุ์	16	9	33	45	19	13
รวมแต่ละประเภท	140	61	188	152	125	87
รวมทั้งหมด	201		320		212	

เมื่อพิจารณาจากประเภทการรายงานข่าวและทิศทางการนำเสนอข่าวกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณืประะบางแล้ว สามารถจำแนกออกเป็นสองประเภทและสามทิศทาง กล่าวคือ ประเภทแรกเป็นการรายงานข่าวทั่วไปเกี่ยวกับกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณืประะบาง ซึ่งมีทิศทางที่เป็นกลาง (201 ข่าว) และทิศทางลบ (320 ข่าว) และประเภทที่สองคือการรายงานข่าวทิศทางเชิงบวกซึ่งเป็นเรื่องเฉพาะเกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนของกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณืประะบาง (212 ข่าว) ซึ่งเป็นข่าวที่ผู้วิจัยคัดเลือกขึ้นมาโดยมีเกณฑ์ว่าเป็นข่าวที่มีทิศทางบวกเพราะมีคุณค่าแก่การส่งเสริมและปกป้องสิทธิมนุษยชนของกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณืประะบาง

โดยภาพรวม หนังสือพิมพ์แนวคุณภาพและสำนักข่าวออนไลน์ จะเน้นการรายงานข่าวทั่วไปทั้งแบบข่าวหนักที่ให้ข่าวสารทั้งความรู้และประเด็นมิติด้านสิทธิที่เกี่ยวกับกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณืประะบาง ในขณะที่เดียวกัน ก็พบว่าหนังสือพิมพ์แนวคุณภาพมีข่าวเบาเกี่ยวกับผู้ที่อยู่ในสถานการณืประะบางเป็นส่วนน้อย กล่าวคือเนื้อหาที่มีทิศทางเป็นกลางโดยเน้นการให้ข้อมูลหรือกระตุ้นความสนใจของปลุณชน และเนื้อหาทิศทางเชิงลบที่มีลักษณะเร้าอารมณ์ หรือสร้างความอื้อฉาว ทั้งนี้สามารถพิจารณาได้จากปรัชญาและจุดยืนของหนังสือพิมพ์แนวคุณภาพ และสำนักข่าวออนไลน์ที่มุ่งเสนอเนื้อหาจริงจัง ข่าวสารความรู้ ประเด็นปัญหาสาธารณะที่มีผลกระทบต่อสังคมเพื่อสร้างความตระหนักถึงความรับผิดชอบที่มีต่อส่วนรวม

และประเทศชาติ

ในขณะที่หนังสือพิมพ์แนวประชานิยมที่มีจุดยืนในเรื่องการมุ่งเสนอเนื้อหาที่ตอบสนองความสนใจใคร่รู้ รวมไปถึงให้ความเพลิดเพลินของคนทั่วไปเป็นหลัก จึงพบว่าส่วนใหญ่จะเน้นเรื่องการรายงานข่าวทั่วไปแบบข่าวเบา โดยวางกรอบข่าวเรื่องกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางมีข่าวทิศทางเชิงลบค่อนข้างมาก และมักที่จะให้คุณค่าข่าวเรื่อง การปลูกเรืออารมณ์ หรือการสร้าง ความอื้อฉาว โดยกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางซึ่งมักเป็นผู้กระทำเหตุ (พบมากในกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ และกลุ่มชาติพันธุ์) และมีบางส่วน เป็นเหยื่อของเหตุการณ์ (พบมากในกลุ่มผู้พิการ กลุ่มผู้สูงอายุ) โดยมักจะให้คุณค่าข่าว เรื่องความขัดแย้งโดยเฉพาะในระดับปัจเจกบุคคลและประเด็นด้านเพศดึงดูด ความสนใจของผู้อ่าน แฉให้เห็นได้ชัดเพื่อสร้างความตื่นตัว โดยเฉพาะข่าวอาชญากรรม ที่เป็นจุดขายของหนังสือพิมพ์แนวประชานิยมจะนำข่าวสะเทือนขวัญมานำเสนอ ติดต่อกันหลายวันในลักษณะติดตามความคืบหน้า (เช่น กรณีสาวมั่งถูกข่มขืนและฆ่าตัวตาย กรณีเจ้าทหารล่อลวงกระทำชำเราเยาวชนเพศชาย) แต่ทั้งนี้พบว่ามีข่าว ที่มีทิศทางเป็นกลางที่ให้อ่านสาระข้อมูลที่เป็นประโยชน์ และข่าวแนวปลุชนสนใจ รวมอยู่ด้วย

จากคำอธิบายข้างต้น จะเห็นได้ว่าจุดยืนในการเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์แนวประชานิยมและแนวคุณภาพมีอิทธิพลต่อการวางกรอบข่าวทั้งสองทิศทาง ในสัดส่วนที่แตกต่างกัน สามารถสรุปได้ว่าหนังสือพิมพ์แนวประชานิยมมีแนวโน้มที่จะเสนอข่าวเบาและข่าวที่มีทิศทางเชิงลบต่อกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบาง มากกว่าหนังสือพิมพ์แนวคุณภาพ แต่ทั้งนี้ไม่สามารถประเมินสรุปว่าหนังสือพิมพ์แนวประชานิยมนำเสนอเฉพาะข่าวที่ไม่เป็นคุณประโยชน์ต่อกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบาง เพราะก็พบว่ามีการเจาะลึก สาระคดี/บทความ จำนวนหนึ่ง ในหนังสือพิมพ์แนวประชานิยมที่ให้อ่านสาระความรู้เกี่ยวกับกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางเช่นกัน โดยสรุปแล้วข่าวที่จำแนกเป็นข่าวทิศทางที่เป็นกลางและเป็นลบที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ทั้งสองประเภทเป็นเพียงการรายงานสถานการณ์ทั่วไป ไม่ได้มีนัยสำคัญ (หรือทิศทางบวก) ต่อการสนับสนุนสิทธิของกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบาง อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยได้นำข่าวทิศทางเชิงลบที่มีปริมาณมาก มาวิเคราะห์ภาพตัวแทนว่ามีลักษณะการไม่เคารพศักดิ์ศรีหรือละเมิดสิทธิของ ผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางอย่างไรด้วย

ส่วนการรายงานข่าวเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนของกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบาง ผู้วิจัยจัดว่าเป็นข่าวทิศทางบวกเพราะมีแนวโน้มสนับสนุนและปกป้องศักดิ์ศรีของกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบาง โดยจะพบว่าข่าวส่วนใหญ่มีลักษณะตอกย้ำ/เสริมแรง (125 ข่าว) สิทธิมนุษยชน ซึ่งมีลักษณะตั้งรับตามนโยบาย มาตรการรัฐ หรือตามกระแสเหตุการณ์ที่มีประเด็นถกเถียงได้แก่ นโยบายการคุ้มครองปกป้องสิทธิทางกฎหมาย (เช่น คนพิการไม่ได้รับสิทธิทางกฎหมายอย่างครบถ้วน ความคับหน้าของพระราชบัญญัติจดทะเบียนคู่ชีวิตของกลุ่ม LGBTQ+) นโยบายและสวัสดิการของรัฐ (เช่น กลไกในการดูแลจัดการผู้สูงอายุ การอำนวยความสะดวกให้คนพิการเข้าถึงบริการภาครัฐเร็วขึ้น ข้อเสนอแนะจากตัวแทนกลุ่มชาติพันธุ์ว่าด้วยการรับความคุ้มครองตามกฎหมาย ปัญหากระบวนการยุติธรรม) ความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม (เช่น การออมทรัพย์ไว้ใช้ในยามชรา ฐานะทางเศรษฐกิจและเป็นกลุ่มเป้าหมายทางเศรษฐกิจของกลุ่มสูงอายุ และ LGBTQ+ การจ้างงานคนพิการ สิทธิขั้นพื้นฐานในการเข้าเรียน) รวมทั้งข่าวการยอมรับวิถีชีวิตและอัตลักษณ์ (เช่น การเตรียมความพร้อมสู่วัยชรา/วัยทอง ความเท่าเทียมในการแต่งงานและการก่อตั้งครอบครัวของกลุ่ม LGBTQ+) เป็นต้น

สำหรับการรายงานข่าวเฉพาะเรื่องที่ส่งเสริม/สนับสนุนสิทธิของกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบาง (87 ข่าว) มีลักษณะแนวรุก ได้แก่ การเรียกร้องความเสมอภาคด้านสิทธิ (เช่น การเพิ่มเงินบำนาญและสิทธิการรักษาพยาบาลของผู้สูงอายุ กรณีดารายายเปิดตัวว่าเป็นเกย์ กรณีสิทธิและความพร้อมในการเลือกตั้งของคนพิการและกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ การต่อสู้เรื่องสัญชาติไทยของกลุ่มชาติพันธุ์) การยกระดับความเป็นอยู่ (เช่น การเตรียมตัวเองสู่เศรษฐกิจสูงวัย ผู้พิการและผู้สูงอายุนำนวัตกรรมมาใช้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต) การได้รับการปกป้องคุ้มครองทางด้านกฎหมาย (เช่น การเรียกร้องการคุ้มครองทางกฎหมายจากพระราชบัญญัติคู่ชีวิต กรณีคนพิการยื่นหนังสือที่ DSI ฟ้องร้องโกงเงินคนพิการ ตัวแทนกลุ่มชาติพันธุ์ชี้ปัญหาบัตรทองที่ได้รับอย่างไม่ทั่วถึง) การมีศักยภาพทางด้านเศรษฐกิจและการเงิน (เช่น การสร้างโอกาสในการทำงานก่อนหรือหลังเกษียณ รวมไปถึงการแก้ไขความเข้าใจผิดที่มีต่อกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบาง (เช่น เรียกร้องให้ลดความเข้าใจผิด ลด อคติและภาพลบต่อกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศและกลุ่มชาติพันธุ์) เป็นต้น

3. มิติด้านสิทธิมนุษยชนของกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณืเปราะบางที่ปรากฏในข่าว

ตารางที่ 4 ความถี่ของมิติด้านสิทธิมนุษยชนของกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณืเปราะบางที่ปรากฏในข่าว

มิติด้านสิทธิมนุษยชน	กลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณืเปราะบาง	(แนวตั้งรับ) เสริมแรง/ตอกย้ำ	(แนวตั้งรับ) ส่งเสริม/สนับสนุน
ด้านสังคม - คุณภาพชีวิต (รวม 112 ครั้ง = 46.09%)	กลุ่มสูงอายุ	28	11
	กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ	17	12
	กลุ่มพิการ	19	7
	กลุ่มชาติพันธุ์	7	11
ด้านเศรษฐกิจ - อาชีพ (รวม 69 ครั้ง = 28.40%)	กลุ่มสูงอายุ	19	8
	กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ	9	7
	กลุ่มพิการ	14	3
	กลุ่มชาติพันธุ์	4	5
ด้านการเมือง - ความเป็นพลเมือง (รวม 62 ครั้ง = 25.51%)	กลุ่มสูงอายุ	5	4
	กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ	13	14
	กลุ่มพิการ	3	4
	กลุ่มชาติพันธุ์	8	11
รวมความถี่ 243 ครั้ง	รวมความถี่ทั้ง 3 ด้าน	147 (60.08%)	97 (39.92%)

จากการศึกษาพบว่า การรายงานข่าวเรื่องสิทธิมนุษยชนนั้นสามารถจำแนกออกเป็นข่าวเฉพาะที่ทำหน้าที่แนวตั้งรับ (Reactive) กล่าวคือมีลักษณะเสริมแรง/ตอกย้ำมิติด้านสิทธิต่าง ๆ หรือการนำเสนอข่าวในแนวรุก (Proactive) ที่มีลักษณะส่งเสริม/สนับสนุนมิติด้านสิทธิต่าง ๆ เพื่อจะช่วยให้เข้าใจว่าการรายงานข่าวเฉพาะเรื่องจะเน้นการนำเสนอประเด็นสิทธิทั้งสามมิติของกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางที่ควรจะได้รับ การส่งเสริมและปกป้องในฐานะที่เป็นผู้มีสิทธิอย่างไร จากตารางข้างต้นจะเห็นได้ว่าการกำหนดกรอบข่าวของกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางมีการนำเสนอแนวตั้งรับ (60.08%) มากกว่าแนวรุก (39.92%) จุดเน้นในมิติด้านสังคม - คุณภาพชีวิตสูงสุดที่สุด (46.09%) ตามมาด้วย มิติด้านเศรษฐกิจ - อาชีพ (28.40%) และมิติด้านการเมือง - ความเป็นพลเมือง (25.51%) ในความถี่ที่น้อยกว่าตามลำดับ ยกเว้น ในกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศและกลุ่มชาติพันธุ์ที่ปรากฏมิติด้านการเมือง - ความเป็นพลเมืองสูงกว่า

เมื่อพิจารณาในละเอียด พบว่าการรายงานข่าวเฉพาะที่มีลักษณะเสริมแรง/ตอกย้ำมีความถี่ของมิติด้านสังคม - คุณภาพชีวิตสูงสุดที่สุด ตามมาด้วย มิติด้านเศรษฐกิจ - อาชีพ ประเด็นสิทธิมนุษยชนในสองมิตินี้โดยเน้นการดูแลคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางตามนโยบายรัฐ หรือเป็นการรายงานข่าวที่สนองตอบต่อวิถีคิดเกี่ยวกับสิทธิที่พึงได้รับของกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางตามหลักความเท่าเทียมแห่งสิทธิมนุษยชน อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการนำเสนอในลักษณะนี้จะช่วยสร้างทิศทางเชิงบวกต่อการรับรู้เรื่องสิทธิของผู้สูงอายุในสังคมก็ตาม แต่ข่าวในลักษณะนี้มักจะมองผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางว่าเป็นผู้ที่ต้องอยู่ในภาวะพึ่งพิง หรืออยู่ในสภาพที่ต้องได้รับความช่วยเหลือ ซึ่งเป็นประเด็นคุ้นเคยที่สื่อต่าง ๆ ได้นำเสนออยู่ตลอดเวลา การทำหน้าที่ของหนังสือพิมพ์เช่นนี้สามารถตีความได้ว่าเป็นการตั้งรับ/ตอบรับต่อนโยบายรัฐและสถานการณ์ที่ส่งเสริมและปกป้องสิทธิมนุษยชนของผู้สูงอายุ

ในขณะที่การรายงานข่าวเรื่องสิทธิมนุษยชนที่มีลักษณะการส่งเสริม/สนับสนุนนั้น จะพบในมิติด้านการเมือง - ความเป็นพลเมืองในสัดส่วนใกล้เคียงกับการเสริมแรง/ตอกย้ำ (ยกเว้นกลุ่มผู้สูงอายุ) เป็นการรายงานข่าวที่ส่งเสริมความสามารถของผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบาง เพราะแสดงว่าสมาชิกหรือตัวแทนกลุ่มมีอำนาจและศักยภาพในการเรียกร้องสิทธิของตนเอง ลักษณะของผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางที่ปรากฏจึงมีความเข้มแข็ง กระตือรือร้น แตกต่างจาก

ภาพผู้ฟังหรือผู้ที่รอคอยความช่วยเหลือจากรัฐ การรายงานลักษณะเชิงรุกในแบบนี้แสดงว่าสมาชิกหรือตัวแทนกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางเป็นตัวเอกในการเรียกร้องสิทธิด้านการเมือง - ความเป็นพลเมือง ดังนั้นหากผู้สื่อข่าวสามารถหาสมาชิกหรือตัวแทนผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางที่ตื่นตัวกระตือรือร้นมาช่วยส่งเสริม/สนับสนุนมิติด้านสิทธิอื่น ๆ เป็นแหล่งข่าวได้ ก็อาจจะช่วยขับเคลื่อนประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนของผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางในลักษณะก้าวหน้าขึ้นได้

อภิปรายผลการวิจัยเรื่องแนวทางปฏิบัติที่สามารถนำไปสู่การรายงานข่าวด้วยความเคารพศักดิ์ศรี ส่งเสริมและปกป้องสิทธิมนุษยชนของกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบาง

ในส่วนนี้จะนำผลการวิจัยข้างต้นมาตอบคำถามการวิจัย ข เรื่องแนวทางปฏิบัติที่สามารถนำไปสู่การรายงานข่าวด้วยความเคารพศักดิ์ศรี ส่งเสริมและปกป้องสิทธิมนุษยชนของกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางว่าควรเป็นอย่างไร เมื่อพิจารณาข้อมูลจากการรวบรวมข่าวในระยะเวลา 6 เดือน ผู้วิจัยเห็นว่าข้อมูลสามารถนำมาอภิปรายแนวทางปฏิบัติการรายงานข่าวที่แสดงความเคารพศักดิ์ศรี ส่งเสริมและปกป้องสิทธิมนุษยชนของผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางที่นำมาศึกษาทั้ง 4 กลุ่ม โดยใช้มุมมองเรื่อง 1. กระบวนการหาข้อมูล (News Gathering) และ 2. กระบวนการนำเสนอข้อมูลข่าว (News Presentation) เพื่อวิพากษ์เกี่ยวกับบทบาทสื่อหนังสือพิมพ์ในการสร้างการรับรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนของผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบาง

1. กระบวนการหาข้อมูลในการรายงานข่าว

ก. การรายงานข่าวยังคงเน้นการวางกรอบข่าวตามหลักคุณค่าข่าวที่มักเน้นปลูกเร้าอารมณ์ สร้างความอื้อฉาว

แนวคิดเรื่องคุณค่าข่าวทำให้ผู้สื่อข่าวหยิบเรื่องราวที่น่าเสนาหามีประเด็นที่น่าสนใจมา “ขายข่าว” ได้ ดังนั้นนักข่าวจึงใช้คุณค่าข่าวเป็นเกณฑ์การวางกรอบข่าวเป็นปกติ จากผลการวิจัยตารางที่ 3 สะท้อนให้เห็นว่า ในการรายงานข่าวทั่วไปเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนของผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบาง สื่อนิยมใช้คุณค่าข่าวเรื่อง

“ความผิดปกติ” (ลักษณะทางร่างกายและจิตใจ รวมถึงความแตกต่างด้านอายุ เพศ สภาพ วิถีชีวิต) “ความขัดแย้ง” (กรณีพิพาทเรื่องพื้นที่ทำมาหากินของกลุ่มชาติพันธุ์ การจำกัดอายุหรือสภาพร่างกายในการทำมาหากิน การใช้ความรุนแรงในการทำร้ายร่างกาย) “เงื่อนไข” (เช่น ชาวอาชญากรรม อติวินิบาตกรรม) “เพศ” (กรณีข้าม ช่มชู้ กระทำชำเรา ล่อลวงทางเพศ) มาสร้างเป็นคุณค่าข่าว เพราะเชื่อว่าจิตใจผู้อ่าน และกระตุ้นความสนใจต่อตัวข่าวได้

ในทางตรงกันข้าม สื่อที่นำเสนอข่าวที่รายงานเฉพาะเรื่องเกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนของกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางนั้น ได้ให้ “คุณค่าข่าว” เรื่อง “ผลกระทบ” ที่จะเกิดขึ้นเมื่อสังคมไทยกลายเป็นสังคมพหุลักษณะ (เช่น มีความแตกต่างในหลากหลายมิติ เช่น ลักษณะทางประชากรศาสตร์ที่มีอายุยืนยาวขึ้น ชาติพันธุ์ วัฒนธรรม รสนิยมทางเพศที่มีความหลากหลายมากขึ้น) “ความก้าวหน้า” เพื่อเตรียมสังคมและเศรษฐกิจให้เข้าสู่สังคมสูงวัย ตลาดแรงงานที่ต้องพึ่งพากลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางรวมถึง “ความสดใหม่” ในการสร้างความตระหนักเรื่องความเสมอภาคเท่าเทียม หรือแม้แต่เรื่อง “ความขัดแย้ง” รูปแบบใหม่ เช่น กลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางร้องเรียน/เรียกร้องสิทธิมนุษยชนที่ไม่ได้รับการปกป้องคุ้มครองโดยรัฐสังคมและสื่อเอง ซึ่งมุมมองเรื่องคุณค่าข่าวแบบนี้ อาจจะนำมาขับเคลื่อนประเด็นด้านสิทธิมนุษยชนของกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางได้ สามารถทำให้การมองกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางในมุมมองที่แตกต่างจากเดิมและเป็นประโยชน์ต่อการสนับสนุนสิทธิมนุษยชนของกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบาง

ข. การวางกรอบการรายงานข่าวตามเนื้อหาจากแหล่งข่าวที่เป็นทางการค่อนข้างมากกว่าแหล่งข่าวที่เป็นตัวแทนผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบาง

การทำงานของสื่อจำเป็นต้องอาศัยข้อเท็จจริงและความคิดเห็นจากแหล่งข่าว ซึ่งมีอิทธิพลในการกำหนดวาระและการวางกรอบข่าว ในการวิจัยครั้งนี้พบว่า แหล่งข่าวที่สื่อนิยมใช้เป็นข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางในสังคมไทยคือหน่วยงานของรัฐ ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะสื่อเห็นว่าการที่รัฐบาลมีพันธกิจโดยตรงในการคุ้มครอง ปกป้องสิทธิของกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบาง และเป็นแหล่งข่าวที่เป็นทางการ มีความน่าเชื่อถือสูง จะเห็นว่าการที่สื่อให้ความสำคัญกับแหล่งข่าวรัฐบาลโดยนิยมนำเป็นแหล่งข่าวหลักอาจส่งผลกระทบต่อการรับรู้

เข้าใจประเด็นและภาพของผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบาง จึงมีความจำเป็นที่หน่วยงานรัฐในฐานะแหล่งข่าวหลักจะต้องมีวิธีการกระจายความรู้เกี่ยวกับกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางในสังคมไทยหรือกำหนดเนื้อหาต่าง ๆ ในลักษณะที่ช่วยให้สื่อนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับมิติด้านสิทธิมนุษยชนของกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางแบบบูรณาการให้เข้ากับสังคมทั้งระบบ และเน้นการให้ข้อมูลเชิงรุกมากขึ้นเพื่อช่วยขับเคลื่อนประเด็นด้านสิทธิมนุษยชนเพิ่มขึ้น

ขณะเดียวกัน การรายงานข่าวเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนของกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางที่มีการใช้แหล่งข่าวโดยระบุสมาชิก กลุ่ม หรือตัวแทนหมู่คณะ (Group - Oriented or Collective Group/ Representative) โดยเฉพาะกลุ่มมูลนิธิและสมาคมที่เน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มผู้สูงอายุ และกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ กลุ่มผู้สูงอายุ การระบุตัวแทนกลุ่มผู้สูงอายุในเนื้อหาข่าวช่วยให้เห็นภาพกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางในฐานะผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้ชัดเจนกว่าการพูดถึงกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางนี้แบบกว้าง ๆ ดังนั้น หากจะพัฒนาแนวทางการรายงานข่าวที่มีทิศทางเชิงรุกต่อสิทธิมนุษยชนของกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบาง ก็ควรจะต้องหาตัวบุคคลหรือตัวแทนกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางที่เป็นตัวแทน ระบุตัวตนได้ชัดเจน เช่นในกรณีของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศมักมีตัวแทนที่เป็นปัจเจกบุคคลช่วยสะท้อนปัญหาหรือความต้องการ เป็นกระบอกเสียงแทนกลุ่มได้ตรงประเด็นและชัดเจนยิ่งขึ้นช่วยให้เห็นประเด็นที่มีลักษณะเจาะจงจากตัวแทนของกลุ่มได้อย่างแท้จริง และช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือให้กับการวางกรอบข่าวที่มีลักษณะเชิงรุก และความหลากหลายในการนำเสนอ

2. กระบวนการนำเสนอข้อมูลข่าว

ก. สื่อใช้พื้นที่ยังไม่เต็มศักยภาพในการนำเสนอข่าวเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนของกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบาง

ผลการวิจัยสอดคล้องกับการทบทวนวรรณกรรมข้างต้นว่าการนำเสนอข่าวเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนของกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางมีอยู่จำกัด จากผลการวิจัยตามรายละเอียดในตาราง 2 และ 3 พบว่ารูปแบบการนำเสนอข่าวเกี่ยวกับกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางมีปรากฏในพื้นที่หนังสือพิมพ์ทั้ง 3 ประเภท ได้แก่ 1. ข่าว (ข่าวสั้น ข่าวปกติ ข่าวประชาสัมพันธ์) 2. บทความและสารคดีเชิงข่าว และ 3.

บทบรรณาธิการ และคอลัมน์ ในภาพรวมแล้ว ส่วนใหญ่เป็นการรายงานข่าวปกติเกี่ยวกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น หรือเกี่ยวข้องกับกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบาง มีลักษณะข่าวเบาเป็นส่วนใหญ่ ข่าวหนักบางข่าวให้ข้อมูลข่าวสารทั่วไปและเสนอข่าวที่ผูกโยงกับสิทธิมนุษยชนของกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบาง หลายข่าวแสดงปัญหาที่ยังไม่ได้รับการแก้ไข ปัญหาเรื่องความไม่เท่าเทียม และการถูกเลือกปฏิบัติ ซึ่งตอกย้ำ/เสริมแรงเรื่องสิทธิที่มีการนำเสนอกันมานานแล้ว แต่ก็มีสัดส่วนไม่น้อยที่รายงานความก้าวหน้า และเรื่องสิทธิตามสถานการณ์ร่วมสมัย กรณีเช่นนี้สามารถช่วยสร้างภาพเชิงรุกให้กับกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางในฐานะผู้ปกป้องเรียกร้องสิทธิ รวมทั้งแสดงถึงศักยภาพของสมาชิกในกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางเพิ่มขึ้น

แต่เป็นเรื่องที่เห็นชัดว่า ในการนำเสนอข่าวกลุ่มคนเปราะบางผ่านบทความ/สารคดี และข่าวเชิงลึกนั้น สื่อมักเลือกแล้วว่าจะนำเสนอเรื่องของสิทธิมนุษยชนของกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางโดยมีลักษณะลงรายละเอียดเหตุการณ์ หรือกรณีที่อยู่ในกระแสหรือเป็นประเด็นร่วมสมัย และสามารถเจาะประเด็นเรื่องสิทธิมนุษยชนของกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางในพื้นที่ข่าวเหล่านี้ได้มากกว่าพื้นที่ข่าวปกติที่เน้นรายงานเหตุการณ์ทั่วไป ทั้งนี้ พื้นที่บทความ/สารคดี และข่าวเชิงลึกเหล่านี้เอื้อประโยชน์ต่อการอธิบายที่มาของประเด็นข่าว และความสำคัญเกี่ยวกับมิติต่าง ๆ ด้านสิทธิกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบาง และยังสามารถนำเสนอแหล่งข่าวหลายประเภททำให้เห็นภาพกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางได้หลากหลายและสะท้อนเสียงตัวแทนกลุ่มได้มากกว่าข่าวปกติ อย่างไรก็ตาม พบว่ารายงานข่าวที่เป็นการแสดงความคิดเห็นยังมีปริมาณน้อย แสดงว่ามีผู้เชี่ยวชาญหรือนักข่าวประจำที่สามารถวิเคราะห์ ถกประเด็นของกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางจำนวนน้อย และ/หรือ ยังไม่เป็นที่ประเด็นร้อนหรือเร่งด่วนที่ได้รับการวิจารณ์เท่ากับข่าวการเมือง ข่าวเศรษฐกิจที่อยู่ในกระแส แต่ก็ยังแสดงให้เห็นว่ายังมีพื้นที่ในการนำเสนอความเห็นเชิงวิพากษ์เกี่ยวกับกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางอยู่บ้าง

ข. การรายงานข่าวเฉพาะยังไม่ครอบคลุมมิติด้านสิทธิมนุษยชนอย่างทั่วถึงของผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบาง

จากผลการวิจัยในตารางที่ 4 พบว่าโดยภาพรวม การปรากฏมิติด้านสิทธิมนุษยชนต่าง ๆ ของผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางทั้ง 4 กลุ่ม ถือได้ว่าเป็นความพยายามของหนังสือพิมพ์ไทยและสำนักข่าวออนไลน์ในการชูประเด็นเรื่องผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางให้เป็นเรื่องที่สาธารณะควรให้ความสำคัญและความสนใจ ดังจะเห็นว่าสิทธิทุกมิติมีปรากฏในทุกกลุ่ม นับว่าเป็นการนำเสนอประเด็นอ่อนไหวปัญหาและข้อเรียกร้องของทั้ง 4 กลุ่ม โดยเชื่อมโยงกับสิทธิมนุษยชนสำหรับผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางในฐานะสมาชิกในสังคมที่มีศักดิ์และสิทธิเท่าเทียมกันกับทุกคนได้ อย่างไรก็ตามก็จะมีมิติด้านสิทธิทางการเมือง - ความเป็นพลเมือง มีสัดส่วนค่อนข้างน้อยกว่ามิติด้านสิทธิเรื่องสังคม - คุณภาพชีวิต และมิติด้านทางเศรษฐกิจ - อาชีพ

จากผลการวิจัย พบว่ามิติด้านสิทธิเรื่องสังคม - คุณภาพชีวิตปรากฏมากที่สุดในทุกกลุ่ม แสดงว่าสื่อสนใจเลือกนำเสนอเรื่องสภาพความเป็นอยู่มาตรฐานการใช้ชีวิตของทั้ง 4 กลุ่ม แต่อาจจะไม่ได้แสดงถึงศักยภาพการพึ่งพาตนเองของผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางเมื่อเปรียบเทียบกับมิติด้านทางเศรษฐกิจ - อาชีพ ที่เน้นเรื่องศักยภาพของผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบาง โอกาสการมีอาชีพ โดยไม่ต้องพึ่งพิงใคร และความสามารถบริหารจัดการเงินของผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบาง ซึ่งช่วยสร้างภาพความเข้มแข็งให้กับทั้ง 4 กลุ่ม และอาจจะสรุปได้ว่าไม่ใช่เรื่องแปลกเสียทีเดียวสำหรับผู้สื่อข่าวที่นิยมนำเสนอข่าวเฉพาะที่เน้นมิติด้านสังคม - คุณภาพชีวิต กับ มิติด้านสิทธิทางเศรษฐกิจ - อาชีพ เพราะทั้งสองมิติมีลักษณะเป็น “สิทธิเชิงบวก” (Positive Rights) กล่าวคือเป็นสิทธิที่รัฐต้องเข้ามากำหนดนโยบาย ดำเนินมาตรการส่งเสริมที่จะสนับสนุนให้เกิดขึ้นได้

ดังนั้น หากสื่อจะเพิ่มปริมาณและคุณภาพข่าวในมิติด้านสิทธิทางการเมือง - ความเป็นพลเมืองนี้ ก็จำเป็นต้องพัฒนาระบบการหาข่าวเริ่มตั้งแต่ แหล่งข่าวควรเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญที่มีองค์ความรู้ทางด้านเรื่องสิทธิผู้อยู่ในสถานการณ์เปราะบางมากพอที่จะสามารถอธิบายประเด็นซับซ้อน แสดงความคิดเห็น ให้ข้อมูลกับสื่อได้ใกล้เคียงกับสถานการณ์ความจำเป็นที่ผู้อยู่ในสถานการณ์เปราะบางกำลังเผชิญอยู่มากที่สุด รวมถึงนโยบายกองบรรณาธิการที่เห็นความสำคัญและความน่าสนใจของมิติด้านสิทธิทางการเมือง - ความเป็น

พลเมือง และที่สำคัญคือตัวผู้สื่อข่าวต้องมีความสามารถรายงานข่าวในมิติเหล่านี้ อย่างรอบด้านเชื่อมโยงกับนโยบายรัฐและบริบทอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อช่วยให้ผู้อ่านข่าว มองสิทธิทางด้านการเมือง ความเป็นพลเมือง และกฎหมายคุ้มครองที่ร่วมสมัย ตอบโจทย์ชีวิตในปัจจุบันมากขึ้น เพราะสิทธิมนุษยชนทั้งหมดนี้มีความเชื่อมโยงกัน และไม่สามารถแยกออกจากกันหรือเลือกคุ้มครองเฉพาะบางประเภทได้ (แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล, 2562)

ข้อเสนอแนะต่อกระบวนการรายงานข่าวกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบาง

จากผลการวิจัยข้างต้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อจัดการปัญหาที่เกี่ยวกับการหาข้อมูลและการนำเสนอข้อมูลข่าวเกี่ยวกับกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบาง ดังที่อภิปรายในหัวข้อข้างต้น

1. ปรับฐานคิด: ใส่เรื่อง “คุณค่าคน” ลงไปใน “คุณค่าข่าว”

จากการอภิปรายข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความท้าทายในกระบวนการรายงานข่าวว่าจะทำอะไรให้ผู้สื่อข่าวและกองบรรณาธิการจะออกจากกับดักเรื่อง “คุณค่าข่าว” มาเน้น “คุณค่าคน” มากขึ้น เพื่อสร้างฐานคิดใหม่สำหรับการรายงานข่าวเกี่ยวกับกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบาง เริ่มตั้งแต่กระบวนการหาข่าว สัมภาษณ์แหล่งข่าวทั้งที่เป็นสมาชิกของกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบาง หรือเป็นตัวแทนเฉพาะที่สามารถสะท้อนประเด็น อธิบายปัญหา และแนวทางแก้ไขจากมุมมองของกลุ่มได้ รวมถึงการที่ผู้สื่อข่าวสามารถหาประเด็นหรือกำหนดวาระที่มีนัยเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในการนำเสนอเรื่องของกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบาง และสุดท้ายคือการวางกรอบและเล่าเรื่องที่ใช้ภาษาสร้างภาพตัวแทนของกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางอย่างเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ทั้งนี้ การเลือกนำเสนอเฉพาะคุณค่าข่าวที่ปลุกเร้าอารมณ์ หรือสร้างความอื้อฉาวเหล่านั้นมาเป็นจุดขาย สามารถส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของผู้อ่านข่าวในสถานการณ์เปราะบางในมิติเดิม ๆ ว่าเป็นผู้กระทำผิด หรือ เป็นผู้ถูกกระทำ และไม่ช่วยให้เห็นรากของปัญหาว่าอาจจะมาจากการถูกเลือกปฏิบัติ หรืออคติทางสังคม หรือ ทำให้มองข้ามข้อเท็จจริงที่ว่าเรื่องราวต่าง ๆ เหล่านี้อาจเป็นเรื่องของการละเมิดสิทธิ การถูกคุกคาม การถูกกระทำที่สามารถเกิดขึ้นกับทุกคน ทุกเพศ ทุกวัย ทุกสถานะได้

ไม่จำเป็นที่จะเกิดขึ้นเฉพาะกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางเท่านั้น แต่ล้วนเป็นปัญหาสังคมที่ทุกคนจะต้องลุกขึ้นมาป้องกันแก้ไขร่วมกัน

ดังนั้น การเปลี่ยนฐานคิดเรื่องการรายงานข่าวเกี่ยวกับผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบาง อาจจะต้องรวมถึงปรับวิถีคิดการทำงานในห้องข่าวหรือกองบรรณาธิการด้วย เพราะในหลายกรณีนักข่าวประจำสายข่าว หรือสายสังคมและนักข่าวรุ่นใหม่ที่ผ่านมาการอบรมแล้วอธิบายว่า แม้จะรายงานข่าวเกี่ยวกับผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางอย่างไรก็ตามปราศจากอคติแล้ว หลายครั้งหัวหน้าข่าวหรือบรรณาธิการซึ่งเป็นคนทำงานรุ่นอาวุโสก็จะนำข่าวไปบรรณาธิการโดยใช้แนวทางชายข่าวแบบที่ปฏิบัติกันอย่างคุ้นชิน เช่น การปลุกเร้าอารมณ์ และ สร้างความอึดใจมาวางกรอบข่าวอยู่แล้วนั่นเอง ทั้งนี้เพราะยังมองเห็นว่าคุณค่าข่าวแบบเดิมที่ยึดถือปฏิบัติในห้องข่าวมาหลายทศวรรษนั้นยังเป็นฐานคิดสำคัญในการรายงานข่าว

2. ปรับคุณภาพ: เน้นเนื้อหาที่เจาะลึก และแหล่งข่าวที่หลากหลายมากกว่ารูปแบบการนำเสนอ

ผลการวิจัยชวนให้ตั้งคำถามว่าการรายงานข่าวเรื่องสิทธิของผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางจะไปได้ไม่เกินข่าวรายงานตามวาระ หรือข่าวเบาที่เน้นการปลุกเร้าอารมณ์และข่าวอึดใจ ช้ำยังมีพื้นที่จำกัดในสื่อไทย ท่ามกลางความพยายามดิ้นรนอยู่รอดของธุรกิจสื่อไทย จุดยืนเรื่องนโยบายการรายงานข่าวเกี่ยวกับประเด็นผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางสมควรที่จะได้รับการทบทวนพิจารณาหรือไม่ แต่ทางออกที่อาจจะนำมาปฏิบัติได้เสียอาจจะอยู่ที่การปรับคุณภาพเนื้อหาการรายงานและการเลือกแหล่งข่าว มากกว่าความกังวลเรื่องรูปแบบการนำเสนอหรือพื้นที่อันจำกัด

คำถามที่เกิดขึ้นตามมาก็คือ หากมีการนำเสนอข่าวเรื่องของกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางปรากฏในรูปแบบบทความ/สารคดี หรือการแสดงความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญปรากฏในหน้าหนังสือพิมพ์ในปริมาณมากขึ้นอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอแล้วจะมีผลต่อการกำหนดวาระเรื่องสิทธิมนุษยชนของกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางต่อสาธารณะได้ดีขึ้นด้วยหรือไม่ อย่างไร นอกจากนี้ ประเด็นเรื่องความสม่ำเสมอในการนำเสนอ ก็อาจจะมีผลต่อการเห็น (Visibility) หรือการรับรู้จดจำ เพิ่มโอกาสที่ผู้รับสารหรือสังคมจะได้รับทราบประเด็นเรื่องกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางได้ จึงเป็นความท้าทายที่สื่อต้องตอบตัวเอง

ว่าจะเลือกเนื้อหาและหามุมมองเรื่องสิทธิมนุษยชนอะไรที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางมานำเสนอได้อย่างสม่าเสมอมากน้อยอย่างไร

3. เพิ่มจุดเน้น: รายงานข่าวที่ครอบคลุมมิติด้านสิทธิมนุษยชนต่าง ๆ อย่างรอบด้าน

ในโลกของการรายงานข่าว พบปัญหาว่าข่าวเรื่องสิทธิมนุษยชนของผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางอาจจะไม่ได้รับความสนใจจากกองบรรณาธิการมากนัก เพราะนอกจากจะไม่ตอบโจทย์ของเรื่องคุณค่าข่าวดังที่กล่าวข้างต้นแล้วยังเป็นธรรมชาติของการรายงานข่าวในหนังสือพิมพ์รายวันที่ต้องการข่าวเร็ว ไวทันเหตุการณ์ และย่อง่ายสำหรับผู้อ่านในปัจจุบัน ดังนั้นการนำเสนอมิติด้านการเมืองและความเป็นพลเมืองปรากฏค่อนข้างน้อย เพราะเป็นมิติด้านสิทธิที่ลึกลับซับซ้อน (ยกเว้นในกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ และกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งมีสัดส่วนไม่ต่างกันมากนักกับมิติด้านสิทธิเรื่องสังคม - คุณภาพชีวิต และมิติด้านทางเศรษฐกิจ - อาชีพ) ทั้งนี้เพราะว่าธรรมชาติของการรายงานข่าวที่เน้นเรื่องการเมือง และความเป็นพลเมือง รวมทั้งนโยบายและมาตรการทางการเมืองที่ส่งเสริมและปกป้องสิทธิประโยชน์ต่อผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางนั้น หลายครั้งเป็นเรื่องที่ผู้สื่อข่าวมักเห็นว่าเป็นเรื่องที่มีความซับซ้อน จับต้องไม่ได้ง่าย ๆ ต้องใช้เวลาในการหาข้อมูล ทำความเข้าใจ และติดตามอย่างต่อเนื่อง ผู้สื่อข่าวต้องมีความเข้าใจโลกต่าง ๆ ทั้งในเรื่องโครงสร้างการเมืองที่กำหนดนโยบายรัฐ รวมถึงเรื่องของการตรากฎหมายและบังคับใช้ จึงอาจส่งผลให้ข่าวที่พูดถึงมิติด้านนี้มีไม่มากพอต่างกับการนำเสนอข่าวด้านมิติสังคม - คุณภาพชีวิต และมิติเศรษฐกิจ - อาชีพที่ผู้สื่อข่าวเห็นว่าทำได้ง่ายกว่า เข้าถึงผู้อ่านและตอบสนองความสนใจของผู้อ่านง่ายกว่า ด้วยเหตุนี้ข่าวที่เน้นเรื่องการเมือง และความเป็นพลเมือง จึงอาจจะไม่ได้รับความสนใจจากห้องข่าว และไม่ค่อยได้รับการสนับสนุนจากเจ้าของธุรกิจสื่อที่ต้องการข่าวไว เรื่องที่ดึงดูดความสนใจของคนส่วนใหญ่ และเรียกเก็บค่าโฆษณาได้

อย่างไรก็ตาม ข้ออ้างที่ว่าผู้บริโภคข่าวไม่สนใจข่าวประเภทนี้จึงเป็นความท้าทายอีกประการหนึ่งสำหรับการรายงานข่าวเพื่อส่งเสริมและปกป้องสิทธิมนุษยชนของผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบาง ผู้สื่อข่าวจึงต้องมีกลวิธีนำเสนอเรื่องที่น่าสนใจ มีมุมมองใหม่ที่เชื่อมโยงปัญหาของผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางว่าเป็นปัญหาาระดับสังคมที่ทุกคนต้องมีส่วนรับรู้ เกี่ยวข้อง เพราะจากผลการศึกษา

สะท้อนว่าการรายงานข่าวยังไม่ครอบคลุมมิติด้านสิทธิมนุษยชนต่าง ๆ รอบด้าน อาจจะทำให้ผู้มองเรื่องของผู้ที่อยู่ในสถานการณ์ประสาบางอย่างบางส่วนเป็นเรื่อง ๆ เป็น เอกเทศ ไม่เชื่อมโยงกับมิติอื่น ๆ รอบด้าน อาจจะทำให้ไม่เห็นภาพใหญ่ว่าเกี่ยวข้องกับ ความอดทน ความไม่เท่าเทียม การถูกเลือกปฏิบัติ ซึ่งเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างใหญ่ในสังคม ดังนั้นจึงมีข้อเสนอแนะว่า เพื่อให้การรายงานข่าวด้านสิทธิมนุษยชนของผู้เปราะบาง มีความลึกซึ้ง รอบด้าน และสร้างผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงเชิงบวก ผู้สื่อข่าว ต้องเข้าใจทั้งความเป็นคนเปราะบาง และสภาพการณ์ที่ก่อให้เกิดลักษณะเปราะบาง เพื่อจะได้มองเห็นว่าเป็นปัญหาในลักษณะองค์รวม ไม่แยกว่าเป็นเรื่องบุคคลหรือ กลุ่มสมาชิก แต่เป็นเรื่องของภาคสังคมทั้งหมดที่ทำให้เกิดสถานการณ์ประสาบางอย่าง และส่งผลต่อการใช้ชีวิตของกลุ่มคนเหล่านี้

สรุป

สังคมไทยเป็นสังคมพหุลักษณะที่มีผู้คนและวัฒนธรรมที่หลากหลายหลาก จึงจำเป็นที่จะหาวิธีการรายงานข่าวสารที่ไม่เลือกปฏิบัติต่อผู้ที่มีอัตลักษณ์และ วัฒนธรรมที่แตกต่าง สื่อไทยจึงเป็นความหวังที่จะช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ในการรายงานข่าวที่สามารถนำเสนอเรื่องสิทธิมนุษยชนของผู้ที่อยู่ในสถานการณ์ เปราะบางในแบบก้าวหน้า ร่วมสมัยมากขึ้น เพื่อช่วยให้สถานภาพและสิทธิมนุษยชน ของผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางได้รับการส่งเสริมและปกป้องต่อไป รวมทั้ง สร้างคุณค่าให้แก่ผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางให้มีพลัง และอยู่ร่วมกันในสังคม ที่ปราศจากอคติและการถูกเลือกปฏิบัติ

ผลการวิจัยครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่าหนังสือพิมพ์ไทยทำหน้าที่เป็นสื่อกลาง ที่สนับสนุนสิทธิมนุษยชนของผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางอย่างรอบคอบ แสดงให้เห็นถึงวิถีคิดในการวางกรอบข่าวและการสร้างภาพตัวแทนที่คำนึงถึง การเคารพสิทธิมนุษยชนของผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางตามหลักคิดในปฏิญญาสากล และจริยธรรมวิชาชีพที่มีกำหนดไว้ นอกจากนี้ หนังสือพิมพ์มีความจริงจัง ในการนำเสนอข่าวที่สนับสนุนสิทธิมนุษยชนของผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบาง ในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งการตอกย้ำและสนับสนุนประเด็นเรื่องสิทธิในเชิงบูรณาการกับ มิติทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง

ในการที่จะให้หนังสือพิมพ์นำเสนอข่าวที่ส่งเสริมและปกป้องสิทธิมนุษยชนของผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางในลักษณะเชิงรุกมากขึ้นนั้นอาจไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะสื่อหนังสือพิมพ์จะพยายามอ้างไว้ซึ่งความเป็นภววิสัยในการรายงานข่าว โดยไม่เลือกข้างหรือฝักฝ่ายใดชัดเจนเพื่อเลี่ยงอคติในการรายงานข่าว สื่อจึงอาจมีความลังเลที่จะแสดงจุดยืนที่สนับสนุนประเด็นสิทธิมนุษยชนอย่างชัดเจน เพื่อหลีกเลี่ยงข้อขัดแย้งและเสียงวิพากษ์ถึงความไม่เป็นกลาง อันจะส่งผลถึงธุรกิจ ดังนั้นหนังสือพิมพ์ไทยจึงเลือกที่จะนำเสนอข่าวเชิงตั้งรับ หรือตามสถานการณ์ ซึ่งเป็นเรื่องง่ายและปลอดภัยมากกว่าการลุกขึ้นมาเป็นกระบอกเสียงตั้งคำถามกับรัฐบาลเรียกร้องสิทธิแทนผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบาง หรือเปิดพื้นที่ให้ผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางมาแสดงความเห็นในฐานะพลเมือง จึงเป็นความท้าทายที่น่าจับตามองว่า ท่ามกลางการแข่งขันในยุคข้อมูลข่าวสาร สื่อหนังสือพิมพ์ (รวมถึงสื่อมวลชนประเภทอื่น ๆ และโซเชียลมีเดีย) สื่อต่าง ๆ ยังจะสร้างสมดุลในบทบาทการเป็นผู้กำหนดวาระข่าวสาร ผู้สร้างภาพตัวแทน และผู้ส่งเสริมและปกป้องสิทธิมนุษยชนของผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางได้อย่างมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด

อย่างไรก็ตาม เรื่องสิทธิมนุษยชนไม่ใช่เรื่อง que ทุกคนเข้าใจได้ง่ายเพียงเวลาไม่กี่วัน เพราะเรื่องสิทธิมนุษยชนไม่ใช่เป็นเรื่องจินตนาการ หรือสอนสั่งในห้องเรียน แต่ต้องปลูกฝังอยู่ในพื้นฐานของชีวิต และวิถีคิดทุกวัน สื่อจึงยังมีบทบาทอย่างมากในการกำหนดวาระข่าวสาร วางกรอบข่าวเพื่อเน้นเรื่องสิทธิในมิติต่าง ๆ เลือกแหล่งข่าวที่มีมุมมองคนโน้ปจนถึงสร้างภาพตัวแทน และเรื่องราวที่ช่วยให้เห็นชีวิตของผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางได้แจ่มชัด ผ่านการตีความและให้ความหมายของการรายงานข่าวด้วยความเคารพศักดิ์ศรี ส่งเสริมและปกป้องสิทธิมนุษยชนของกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางได้อย่างเสมอภาค ยุติธรรม และปราศจากอคติทั้งหลาย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กระทรวงการต่างประเทศ. (2551). *ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน* (Universal Declaration of Human Rights). กรุงเทพฯ: ชมนาด.
- กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ. (2562). *แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จันทร์
- นรินทร์ นำเจริญ. (2549). *ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการรายงานข่าว*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ และ อังธิดา ลิ้มปัทมปาณี. (2556). พิมพ์ครั้งที่ 3. “หน่วยที่ 5. องค์ประกอบข่าวและประเด็นข่าว” ใน *ประมวลสาระชุดวิชา 16338 การข่าวเบื้องต้น เล่มที่ 1*. สาขาวิชานิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- มาลี บุญศิริพันธ์. (2556) *วารสารศาสตร์เบื้องต้น: ปรัชญาและแนวคิด*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ราชกิจจานุเบกษา. (2555). *ข้อกำหนดคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ ว่าด้วยการกำหนดบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเป้าหมายเป็นผู้รับบริการสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2555*. เล่ม 129 ตอนพิเศษ 173, ประกาศวันที่ 16 พฤศจิกายน 2555, หน้า 17.
- สุรัตน์ นุ่มนนท์. (2539). *ความหมายและความสำคัญของสิ่งพิมพ์*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุรสิทธิ์ วิทยารัฐ. (2561). *หลักและเทคนิคงานข่าว*. กรุงเทพฯ: ฝ่ายธุรกิจมัลติมีเดียเพื่อการศึกษา (ศูนย์หนังสือ) มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
- สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ (2559). *จริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ พ.ศ. 2559* สืบค้นเมื่อวันที่ 2 มีนาคม 2564 จาก <http://www.presscouncil.or.th/> *ข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรม*
- อลงกรณ์ ปรวิฑูมพิงศ์. (2562). บทความเรื่อง “หนังสือพิมพ์ไทยกับกรอบการรายงานข่าวที่ส่งเสริมสิทธิมนุษยชนของผู้สูงอายุ” ใน *วารสารไทยศึกษา*. 15 (2), 219 - 253. กรุงเทพฯ: สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล. (2562). “หลักการและวิสัยทัศน์” สืบค้นเมื่อวันที่ 29 มิถุนายน 2564 จาก <https://www.amnesty.or.th>.

ภาษาอังกฤษ

Carter, M.J. (2013). The Hermeneutics of Frames and Framing. *SAGE Open*, 3(2), 1-12.

de Vreese, C. (2005). News Framing: Theory and Typology. *Information Design Journal*, 13(1), 51-62.

McCombs, M.E. and Shaw, D.L. (1972). *The Agenda-Setting Function of Mass Media*. London: Oxford University Press.

McCombs, M.E.; Shaw, D.L. (1993). The Evolution of Agenda-Setting Research: Twenty-Five Years in the Marketplace of Ideas. *Journal of Communication*, 43(2), 58-67.

Tankard, J., Hendrickson, L., Silbernab, J., Bliss, K., & Ghanem, S. (1991). Media frames: Approaches to Conceptualization and Measurement. Paper Presented to the Association for Education in Journalism and Mass Communication, Boston, MA.